

Från soldattorp till världsberömmelse: Anders Zorn

Berättelse

En enkel början

Anders Zorn föddes den 18 februari 1860 i en liten by nära Mora i Dalarna. Hans far, en tysk bryggare, fanns aldrig med i hans liv, och därför växte pojken upp på morföräldrarnas gård under enkla förhållanden. Att en pojke med en sådan bakgrund senare skulle bli en av sin tids mest hyllade konstnärer var något som ingen kunde ana. Redan tidigt visade han dock en ovanlig håg för att teckna och forma figurer, vilket antydde att här fanns en talang som ville ut.

Genombrottet

Som femtonåring antogs Zorn vid Konstakademien i Stockholm. Hans utveckling gick snabbt, och år 1880 fick han sitt genombrott med akvarellen *I sorg*. Den unge dalmasen blev plötsligt omtalad. Å ena sidan saknade han de förmögna förbindelser som många konstnärskollegor hade, å andra sidan ägde han en teknisk skicklighet som var svår att ta miste på. Hans förmåga att fånga ljus, vatten och rörelse gjorde att hans bilder verkade nästan levande.

Ett internationellt liv

År 1885 gifte sig Zorn med Emma Lamm, som kom från en välbärgad familj i Stockholm. Äktenskapet blev betydelsefullt på fler sätt än ett, eftersom Emma både ordnade praktiska frågor och öppnade dörrar i societeten. Tillsammans reste paret runt i Europa och senare till USA, och Zorns rykte växte med varje resa. Följaktligen blev han en eftertraktad porträttmålare bland rika och mäktiga. Att han fick måla tre amerikanska presidenter – Cleveland, Roosevelt och Taft – säger en del om hur högt han stod i kurs. Vid sidan av måleriet blev han även en av världens skickligaste etsare, vilket innebär att han än idag studeras av konstnärer som vill lära sig den svåra tekniken.

Hemma i Mora

Trots framgångarna ute i världen återvände Zorn gång på gång till Dalarna, och till slut bosatte sig paret i hemmet Zorngården i Mora. Här målade han några av sina mest älskade verk, däribland *Midsommardans*, en bild av dansande människor i den ljusa sommarkvällen. Zorn såg att det gamla bondesamhället och dess kultur höll på att försvinna, och därför ägnade han mycket kraft åt att rädda det som gick att rädda. Han samlade gamla hus, dräkter och föremål, och han startade spelmanstävlingar i Dalarna för att hålla folkmusiken levande. På så sätt blev han inte bara en konstnär utan också en av landets viktigaste kulturbevarare.

Ett arv till alla

Anders Zorn dog den 22 augusti 1920 i Mora. Han och Emma hade dock bestämt att deras stora samling av konst och kulturskatter skulle testamenteras till svenska staten, så att den kunde komma alla till del. Tack vare detta beslut kan vem som helst idag besöka Zornmuseet i Mora och möta hans

bilder. Den fattige pojken från soldattorpet hade följaktligen lämnat ett spår som sträcker sig långt utöver hans egen livstid – ett spår av både konst och kärlek till sin hembygd.

Ordlista

ORD	FÖRKLARING
förhållanden	hur livet och situationen ser ut
ana	förstå eller gissa något i förväg
håg	lust och intresse för något
genombrott	när någon plötsligt blir känd och lyckas
förmögen	rik, har mycket pengar
eftertraktad	någon som många vill ha
stod i kurs	hade ett högt värde, var uppskattad
etsare	konstnär som gör bilder tryckta från en metallplatta
societeten	de rika och fina i samhället
kulturbevarare	person som räddar och skyddar gammal kultur
testamentera	bestämma vem som ska få något efter ens död
komma alla till del	bli tillgängligt för alla människor

Läsförståelsefrågor

1. Beskriv kort vilken bakgrund Anders Zorn kom ifrån.
2. Vad menar texten när den skriver att talangen “ville ut”?
 1. Att han ville flytta utomlands
 2. Att hans förmåga märktes och behövde användas
 3. Att han ville sluta teckna
3. Hur gammal var Zorn när han började på Konstakademien?
 1. Tolv år
 2. Femton år
 3. Arton år
4. Vad fick Zorn sitt genombrott med?
 1. En oljemålning av en president
 2. En etsning av Mora
 3. Akvarellen *I sorg*
5. På vilket sätt var Emma viktig för Zorns liv och karriär?
6. Varför kallar texten Zorn för en kulturbevarare?
 1. Han byggde ett museum i Stockholm
 2. Han samlade gammal kultur och startade en spelmansstämma
 3. Han målade bara moderna motiv
7. Stämmer påståendena med texten? Svara **ja**, **nej** eller **det står inte i texten**.
 1. Zorn målade tre amerikanska presidenter.
 2. Zorn och Emma fick flera barn.
 3. Zorn återvände ofta till Dalarna.
 4. Zorn lärde sig etsning av Rembrandt personligen.
8. Vad bestämde Anders och Emma om sin konstsamling, och varför var det betydelsefullt?
9. Texten säger att Zorns etsningar “än idag studeras av konstnärer”. Vad antyder det om hans skicklighet?
10. Varför tror du att Zorn återvände till Mora trots att han var berömd i hela världen?
11. Vad menas med att den fattige pojken “lämnat ett spår som sträcker sig långt utöver hans egen livstid”?
12. Texten lyfter fram både Zorns konst och hans kärlek till hembygden. Vilket av dessa tror du betydde mest för honom? Motivera.

Facit

1. Exempel på svar: Han kom från enkla, fattiga förhållanden. Fadern fanns inte med, och han växte upp hos sina morföräldrar på en gård nära Mora.
2. 1. Att hans förmåga märktes och behövde användas.
3. 1. Femton år.
4. 1. Akvarellen *I sorg*.
5. Exempel på svar: Hon kom från en rik familj, skötte praktiska frågor och hjälpte honom att få kontakter i de fina kretsarna.
6. 1. Han samlade gammal kultur och startade en spelmansstämma.
7. 1. ja b) nej c) ja d) det står inte i texten
8. Exempel på svar: De testamenterade samlingen till svenska staten så att den skulle komma alla till del. Därför kan vem som helst nu besöka Zornmuseet.
9. Exempel på svar: Att han var mästertlig på etsning och fortfarande är ett föredöme för andra konstnärer.
10. Exempel på svar: Han var känslomässigt knuten till Dalarnas natur och kultur, och där låg hans rötter och hans hem.
11. Exempel på svar: Att hans verk och hans samling finns kvar och påverkar människor långt efter att han dog.
12. Exempel på svar: Öppet svar. Eleven kan argumentera för konsten (hans livsverk och berömmelse) eller för hembygden (att han alltid kom tillbaka och ville bevara den).

Bedöm öppna svar efter innehåll, inte efter exakt formulering.

FÖR LÄRAREN

Texten lämpar sig för temana social rörlighet, identitet och kulturarv. Den inbjuder till samtal om hur bakgrund och drivkraft samspekar, och om varför människor väljer att bevara ett kulturarv.

Diskussionsfrågor

- Zorn kom från fattiga förhållanden men nådde långt. Vad tror du krävs för att lyckas trots en svår start?
- Han ville rädda en kultur som höll på att försvinna. Finns det något i din egen kultur som du är rädd ska gå förlorat?
- Zorn gav bort sin samling till alla. Vad tycker du om att konst ska vara tillgänglig för alla, gratis?
- Han reste över hela världen men kände sig mest hemma i Mora. Vad gör en plats till ett "hem" för dig?
- **Skriv (6 meningar):** Beskriv en plats som betyder mycket för dig. Berätta hur den ser ut och varför den är viktig.

Källor och faktagranskning

- Anders Zorn – Wikipedia (svenska): https://sv.wikipedia.org/wiki/Anders_Zorn
- Anders Zorn – Wikipedia (engelska): https://en.wikipedia.org/wiki/Anders_Zorn
- Anders Zorn | Britannica: <https://www.britannica.com/biography/Anders-Zorn>
- Zornsamlingarna (Zornmuseet, Mora): <https://zorn.se/om-oss/anders-zorn/>
- Anders Zorn – Mora kommun: <https://morakommun.se/uppleva-och-gora/kultur-och-sevardheter/upptack-moras-walk-of-fame/anders-zorn.html>

Faktagranskad i juni 2026. Nyckelfakta: Anders Zorn föddes 18 februari 1860 i Utmeland nära Mora i Dalarna och dog 22 augusti 1920 i Mora (på Mora lasarett). Han gifte sig 1885 med Emma Lamm. Han var målare, etsare, akvarellist och skulptör, känd för Dalamotiv, nakenstudier (badande kvinnor) och porträtt. Han målade tre amerikanska presidenter: Grover Cleveland, William Howard Taft och Theodore Roosevelt. Hemmet Zorngården och Zornmuseet finns i Mora. Den så kallade Zornpaletten bestod av blyvitt, gul ockra, vermillion (rött) och svart. Osäkerheter: dödsorsaken anges i källorna oftast som blodförgiftning (sepsis); engelska Wikipedia anger felaktigt Stockholm som dödsort, medan svenska källor (Mora kommun, Zornsamlingarna) anger Mora.

Berättelser om svenskar · läromedel för svenska som andraspråk. Skapat inom Läromedelsprojektet. Senast uppdaterad 2026-06-12.